

דבר העורך

קוראים וקוראות שלום,

הגעתי למחצית חייל!

אני בן 45, ולפי תחזיות הגידול בתוחלת החיים - עוד 45 שנה, בשנת 2062, תגיע תוחלת החיים של גברים בישראל ל-90. לא אלאה אתכם בהרהורים אישיים הקשורים לאמצע החיים, אלא אנצל את ההזדמנות לכתוב על סוגיות לאומיות הקשורות, בין השאר, לעלייה בתוחלת החיים. לפני חמש שנים (אוגוסט 2012) פרסמנו במדור 'שולחן הדיונים' של כתב העת רב-שיח בנושא ההשפעות הסביבתיות של גידול האוכלוסייה בישראל. היה זה הביטוי החיצוני הראשון לדאגה שהביעו מספר חוקרים יקרים ממכון ויצמן באשר להשלכות הסביבתיות והאחרות של סוגיה זו, אך לא פחות מכך היה זה ביטוי לרצון שלהם להעלות את הנושא על סדר יומה של הקהילה הסביבתית ולבסס עיסוק עקרוני ומדעי בנושא. העיסוק בנושא העמיק במסגרת מושבים מיוחדים שהתקיימו מאז בוועידות שנתיות למדע ולסביבה, והתמסד עם הקמת 'פורום סביבה, חברה ודמוגרפיה' לפני שנתיים, ביוני 2015.

משוואה מוכרת במדעי הסביבה מתארת את ההשפעה האנושית על הסביבה כמכפלת שלושה גורמים: אוכלוסייה, טכנולוגיה ורמת חיים. ועדיין, יש חוסר נכונות בקרב אנשים ומוסדות רבים וטובים לבחון דרכים לשינוי תפיסות יסוד בדמוגרפיה. כמובן שהסבר לכך טמון בטאבו חברתי, הנובע מתלאות העם היהודי ומעיסוק מתמיד במאזנים דמוגרפיים לאומיים. לרובנו יש 'נקודה עיוורת' המונעת מאתנו להכיר בכך שדמוגרפיה היא מכנה משותף לרוב האתגרים הסביבתיים והחברתיים שבפנינו (למשל צפיפות בכבישים ועומס בבתי החולים). כולנו שמחים לראות אנשים קרובים לנו מאריכים חיים ומגיעים לשיבה טובה, ועוזים כשנולדים ילד, ילדה ואחיניים. אז על מה נלין? פרופ' אלון טל, מחבר הספר "והארץ מלאה - התמודדות עם פיצוץ אוכלוסין בישראל" (הקיבוץ המאוחד, 2016), שעומד כיום בחזית הציבורית של השיח בנושא דמוגרפיה וסביבה, קובע "אין כמעט פתרון למשבר הסביבתי, ובטח לא למשבר החברתי, כשיש גידול אוכלוסין מואץ. הייתה תקופה שהיינו צריכים לעודד ילודה. עכשיו הזמן לייצב את האוכלוסייה".

עשו לעצמכם תרגיל: אחרי שתקראו את הידיעה בעמוד הבא העוסקת ישירות בנושא זה, הרכיבו "משקפי דמוגרפיה", וקראו בעזרתם את תוכני הגיליון שלפניכם. אף על פי שגיליון זה לא היה מיועד לעסוק דווקא בסוגיות דמוגרפיות, אני בטוח שתיווכחו לראות כמה מהבעיות הן תולדה, בין השאר, של גידול האוכלוסייה: השינויים בתפוצת ציפורים לצד שינויים המתחוללים בנוף ארצנו (עמ' 10-12); הצורך לפתח אזורי נופש בחיק הטבע לטובת הציבור המצטופף באתרי הטבע בחופשות ובחגים (עמ' 14-19); התמורות בשימושי קרקע באזורים כפריים הסמוכים לגוש דן (עמ' 20-27); הצורך ביבוא נרחב של גרעינים למספוא ולתעשייה להזין את האוכלוסייה הגדלה (עמ' 36-43); ניצול רוב מי הגשמים באגן ים המלח לשימושי האדם (עמ' 64-65).

ולסיום, אנו מציעים לכם דרך נוספת להשגת נקודת מבט חדשה על סוגיות סביבתיות. שינוי תודעתי בתחום ההשפעות הסביבתיות של גידול האוכלוסין, כמו בכל תחום אחר, יכול להיות מושג באמצעים רציוליים, כמקובל לרוב בקרב אקולוגים ומדעני סביבה, אך יש המוצאים שביל ישיר אל התודעה דרך הרגש. כדי לפתח את הערוץ הזה החלטנו להביא בכל גיליון שיר מ'שירת הסביבה' (עמ' 62-63).

קריאה מהנה,

שחר בוקמן

עשו לעצמכם תרגיל: הרכיבו "משקפי דמוגרפיה"